

Az Egregy (Agris) és az Almás-patak (Almaş) halfaunája (Románia, Szilágy/Sălaj megye)

The fish fauna of Agriş and Almaş streams (Romania, Sălaj country)

Wilhelm S.¹, Ardelean, G.²

¹Székelyhíd/Săcueni, Arany János u. 22/D

²Vasile Goldiş Egyetem, Szatmárnémeti/Satu Mare

Kulcsszavak: halfajok, eredet, természetvédelmi érték, védetség

Keywords: fish species, origin, conservational value, protection

Abstract

The Agriş and Almaş brooks are tributaries of the Someş river in Sălaj county, Romania. Their fish fauna has not been studied yet. During our survey we have found 1615 exemplars of 16 fish species. Fifteen of these are native and only one are adventive, which is only represented by low number of exemplars. In the upper stretch of the two brooks we have not found the trout zone, as previously supposed by researchers. The dominant species were the chub and the Carpathian barbel, which were present through the whole length of the brooks; no distinct zones could be separated.

Kivonat

Az Egregy és az Almás-patak a Szamos mellékpatakja a romániai Szilágy megyében. Halfaunájukat eddig még senki sem tanulmányozta. Kutatásaink során 16 halfaj 1615 egyedét sikerült begyűjtenünk. Közülük 15 faj natív, s csak egy adventív, de az is csak kis egyedszámmal képviselteti magát. A patakok felső szakaszán nem találtunk a kutatók által feltételezett pisztrángzónát. Domináns faj a domolykó és a kárpáti márna, ezek a vízfolyások teljes hosszában jelen voltak, nem tudtunk különálló szakaszokat elkülöníteni.

Bevezetés

Az Egregy és az Almás-patak a Szamos bal oldali mellékpatakja a romániai Szilágy megyében. Mindkettő a Meszes-hegység északi lejtőjén ered, az Egregy 600 m, az Almás-patak 640 m tszf. magasságban. Az Egregy hossza 43,3 km, vízgyűjtő területe 347 km². Az Almás-patak hossza 65,4 km, vízgyűjtője 810 km². Medrük párhuzamos elhelyezkedésű, esésük a középső és alsó szakaszon 1,5 m/km. Zsibó/Jibou közelében ömlenek a Szamosba 184, illetve 198 m tszf. magasságban (Ujvári 1972).

Halfaunájukra vonatkozó adatok sem a Románia halait feldolgozó kötetben (Bănărescu 1964), sem a Tisza vízrendszerét bemutató sorozat Szamos-kötetében (Bănărescu et al. 1999) nincsenek, bár Bănărescu feltételezi, hogy felső szakaszuk a pisztrángzónába, középső szakaszuk a pérzónába, míg az alsó a domolykózónába tartozik.

Fontosnak tartottuk a két patak halfaunájának felmérését, hiszen azok egyrészt menedéket nyújthatnak a befogadó Szamos halainak, másrészt utánpótlást biztosíthatnak főleg a folyót ért esetleges szennyezések alatt és után.

Anyag és módszer

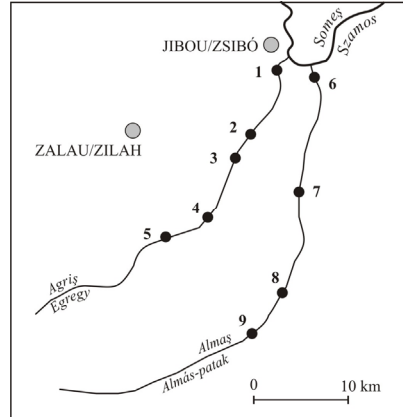
A gyűjtést az Egregyen és az Almás-patakon 2014. július 31. és augusztus 1. között végeztük. A tevékenységhez SAMUS 725MP típusú elektromos halászgépet használtunk, a fajokra és egyedszámokra vonatkozó adatokat OLYMPUS VN-1100PC digitális diktafonon rögzítettük. Az Egregyen öt, az Almás-patakon négy ponton vettünk mintát (1. ábra).

Gyűjtőpontok az Egregyen:

1. Prodánfalva (Prodănești)
2. Zsákfalva (Jac)
3. Somróujfalu (Brusturi) alatt
4. Alsóegregy (Românaș) és Egregypósa (Păușa) között
5. Egregypósa (Păușa) fölött

Gyűjtőpontok az Almás-patakon:

6. Tihó (Tihău) hídjánál
7. Kendermező (Chendrea) alatt
8. Almásszentmihály (Sânmihaiu Almașului)
9. Sutor (Zutor)

1. ábra. Gyűjtőpontok az Egregy és az Almás-patakon
Fig. 1. Sampling sites on the Egregy and Almás streams

A patakokon 200 m-es szakaszokat lábalásos módszerrel halásztunk. A meghatározást követően a halakat a fogás helyén szabadon engedjük. A fajok tudományos és magyar nevét az érvényben levő nevezéktan szerint adtuk meg (Harka 2011). A kárpáti márna (*Barbus carpathicus*) és a tiszai küllő (*Gobio carpathicus*) faji azonosítása a két faj földrajzi elterjedésének a figyelembevételével történt (Kottelat & Freyhof 2007).

A halfaunát alkotó fajok eredetét a Györe (1995) által javasoltak alapján adtuk meg. Ez alól egyedül az ezüstkárász kivétel, amelyre Guti és mtsi. (2014) újabb értékelését fogadtuk el. A két patak halfaunájának természeti értékét – Bănărescu (1994) minősítéseit alkalmazva – Guti és mtsi. (2014) módszere alapján állapítottuk meg. A védettséghez a Romániában érvényes jogszabályokat vettük alapul (Wilhelm & Harka 2014).

Eredmények

A két patakból összesen 16 halfaj 1615 példányát azonosítottuk (1. táblázat).

1. táblázat. A gyűjtött egyedek száma
Table 1. The number of collected fish specimens

Halfajok	Gyűjtőpontok	Egregy					Almás-patak			
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	<i>Leuciscus leuciscus</i>	1	2	2	-	-	1	-	-	-
2	<i>Squalius cephalus</i>	79	72	72	33	50	72	22	108	103
3	<i>Aspius aspius</i>	-	1	1	-	-	-	-	-	-
4	<i>Alburnus alburnus</i>	13	5	-	-	1	50	6	3	8
5	<i>Alburnoides bipunctatus</i>	17	4	6	16	1	14	2	1	-
6	<i>Chondrostoma nasus</i>	-	-	8	-	-	6	-	-	-
7	<i>Barbus barbus</i>	-	-	-	-	-	15	-	-	-
8	<i>Barbus carpathicus</i>	95	51	45	103	115	13	15	57	56
9	<i>Gobio carpathicus</i>	6	-	5	-	2	2	3	7	9
10	<i>Romanogobio kesslerii</i>	7	7	12	-	2	1	1	7	-
11	<i>Pseudorasbora parva</i>	2	-	1	-	1	1	1	-	-
12	<i>Rhodeus amarus</i>	26	2	1	-	-	7	-	-	-
13	<i>Carassius gibelio</i>	-	-	-	-	-	-	-	1	-
14	<i>Sabanejewia balcanica</i>	-	1	-	5	3	-	6	7	40
15	<i>Barbatula barbatula</i>	-	-	6	-	4	1	68	13	-
16	<i>Perca fluviatilis</i>	1	-	1	-	-	-	-	-	-

A fogott fajok közül a domolykó (*Squalius cephalus*) és a kárpáti márna (*Barbus carpathicus*) nagy számban volt jelen minden lelőhelyen. A fajok többsége mindkét patakban előfordult, ám a balin (*Aspius aspius*), az ezüstkárász (*Carassius gibelio*) és a sügér (*Perca fluviatilis*) csak az Egregyből, míg a rózsás márna (*Barbus barbus*) csak az Almás-patakból került elő.

A romániai vizekből Bănărescu (1994) által eltűntnek nyilvánított nyúldomolykónak (*Leuciscus leuciscus*) az Egregyben egy kis létszámú, de stabil populációját találtuk.

A balinnak (*Aspius aspius*) csak az Egregyben találtuk néhány fiatal egyedét, amelyek feltehetően a Szamosból húzódtak fel ide.

A küszt (*Alburnus alburnus*) különösen a torkolatközeleli részeken találtuk nagy egyedszámban. Ugyanez volt a jellemző a sujtásos küszre (*Alburnoides bipunctatus*) is. Mindkét faj szinte minden gyűjtőponton előkerült.

A paduc (*Chondrostoma nasus*) csak egy-egy ponton került elő. Előfordulása az Almás-patakra jellemző, ahol a moszatokkal benőtt hídláb közelében találtuk.

A rózsás márnát (*Barbus barbus*) egyetlen helyen, az Almás-patak torkolata közelében észleltük, ahol a víz mélyebb, és a folyása csendesebb volt.

A küllőfajok közül a tiszai küllő (*Gobio carpathicus*) és a homoki küllő (*Romanogobio kesslerii*) több ponton is előkerült, de mindenhol csak kis egyedszámban.

A razbóra (*Pseudorasbora parva*) ugyancsak mindkét patakból előkerült néhány ponton, de szerencsére nem nagy egyedszámban.

A szivárványos ökle (*Rhodeus amarus*) a torkolatközeleli csendesebb vizekben mutatkozott gyakoribbnak.

Az ezüstkárász (*Carassius gibelio*) egyetlen példányára Almásszentmihály gyors folyású, kavicsos medrű vizének partközeleli részén találtunk rá.

A balkáni törpecsík (*Sabanejewia balcanica*), valamint a kövicsík (*Barbatula barbatula*) az Almás-patak felső szakaszán volt gyakori.

A sügér (*Perca fluviatilis*) csak az Egregy alsó szakaszán képviseltette magát egy-egy példánnyal.

Eredet szerint (2. táblázat) a 16 fajból egy, a homoki küllő (*Romanogobio kesslerii*) számít endemikus fajnak, a többség természetesen honos (15 natív faj), és csak egy faj, a razbóra (*Pseudorasbora parva*) idegen eredetű, behurcolt. A natív fajok közül, az ezüstkárász (*Carassius gibelio*) a közelmúltig betelepített fajnak számított, újabban azonban nem az egzóta *Carassius auratus* alfajaként, hanem őshonos európai fajként tartják számon (Guti et al 2014). A vizsgált területen ritkának bizonyult.

A Romániában érvényben lévő természetvédelmi törvények alapján (2. táblázat) a 14 őshonos faj közül 9 (*Leuciscus leuciscus*, *Aspius aspius*, *Alburnoides bipunctatus*, *Barbus barbus*, *Barbus carpathicus*, *Romanogobio kesslerii*, *Rhodeus amarus*, *Sabanejewia balcanica*, *Barbatula barbatula*) élvez valamilyen formában törvényi védelmet. Méretkorlátozás van érvényben a *Squalius cephalus*, *Chondrostoma nasus*, *Carassius gibelio* és *Perca fluviatilis* fajokra, de érthetetlen módon méretkorlátozás vonatkozik olyan törvényesen védett fajokra is, mint az *Aspius aspius* és *Barbus barbus* (Wilhelm & Harka 2014).

A természetvédelmi státusz megállapítására a Bănărescu (1994) által közölteket vettük figyelembe, egyedül a *Leuciscus leuciscus* besorolását módosítottuk kihaltról veszélyeztetettre. A fajok romániai besorolása lényegesen eltér a Guti és mtsi. (2014) által a magyarországi viszonyokra alkalmazottaktól (2. táblázat).

A Bănărescu-féle besorolás alapján számítva az Egregy patak abszolút természetvédelmi értéke $T_A = 18$, a relatív természetvédelmi értéke $T_R = 1,20$. Ugyanezek az értékek az Almás-pataknál $T_A = 17$, míg $T_R = 1,21$.

Értékelés

Mind az Egregy, mind az Almás-patak alacsony hegyvidéken ered, és aránylag rövid. Ezért, no meg azért, mert torkolatuk környékén a befogadó Szamosnak sem különösen gazdag a halfaunája, a két patak halállománya viszonylag szegényes. A fajok többsége

óshonos, közülük egyedül a homoki küllő (*Romanogobio kesslerii*) számít endemikusnak. Egyedül a razbóra idegenhonos, ám ennek egyedszáma is alacsony.

2. táblázat. A gyűjtött halfajok eredete, védettsége és természetvédelmi státusza
Table 2. Origin, protection and conservation status of collected species

	Halfajok	Eredet	Védettség	Természet- védelmi státusz Bănărescu (1994) szerint	Természet- védelmi státusz Gutí és mtsi. (2014) szerint
1	<i>Leuciscus leuciscus</i>	natív	Védett: Vörös Lista: fokozottan veszélyeztetett	veszélyeztetett	sebezhető
2	<i>Squalius cephalus</i>	natív	Nem védett. Méretkorlátozás: 25 cm	nem fenyegetett	nem fenyegetett
3	<i>Aspius aspius</i>	natív	Védett: Élőhelyvédelmi Irányelvek 2. melléklet, 13/1993. törv. 3. melléklet, 462/2001.3., 49/2011.3. Méretkorlátozás: 30 cm	nem fenyegetett	nem fenyegetett
4	<i>Alburnus alburnus</i>	natív	Nem védett	nem fenyegetett	nem fenyegetett
5	<i>Alburnoides bipunctatus</i>	natív	Védett: 13/1993. 3., IUCN: sebezhető	nem fenyegetett	mérsékelt veszélyeztetett
6	<i>Chondrostoma nasus</i>	natív	Nem védett. Méretkorlátozás 20 cm	nem fenyegetett	mérsékelt veszélyeztetett
7	<i>Barbus barbus</i>	natív	Védett: Élőhelyvéd. Irányelvek 5. Méretkorlátozás: 27 cm	nem fenyegetett	mérsékelt veszélyeztetett
8	<i>Barbus carpathicus</i>	natív	Védett: Élőhelyvéd. Irányelvek 5., 13/1993. 3., 462/2001. 5., 49/2011. 3. NATURA 2000: felmértelen	nem fenyegetett	sebezhető
9	<i>Gobio carpathicus</i>	natív	Nem védett	nem fenyegetett	mérsékelt veszélyeztetett
10	<i>Romanogobio kesslerii</i>	ende- mikus	Védett: 13/1993.3., 462/2001.3., 49/2011. 3., Vörös Lista: sebezhető, NATURA 2000: sebezhető	sebezhető	sebezhető
11	<i>Pseudorasbora parva</i>	behur- colt	Nem védett		exotikus
12	<i>Rhodeus amarus</i>	natív	Védett: Élőhelyvéd. Irányelvek 2., 13/1993. 3., 462/2001. 3., 49/2011. 3. NATURA 2000: felmértelen	nem fenyegetett	nem fenyegetett
13	<i>Carassius gibelio</i>	natív	Nem védett. Méretkorlátozás: 15 cm		nem fenyegetett
14	<i>Sabanejewia balcanica</i>	natív	Védett: Környezetv. Irányelvek 2., 13/1993. 2., 462/2001.3., 49/2011.3., NATURA 2000: felmértelen	nem fenyegetett	sebezhető
15	<i>Barbatula barbatula</i>	natív	Védett: Környezetv. Irányelvek 2., 13/1993. 2., 462/2001.3., 49/2011.3., NATURA 2000: felmértelen	nem fenyegetett	mérsékelt veszélyeztetett
16	<i>Perca fluviatilis</i>	natív	Nem védett. Méretkorlátozás: 12 cm	nem fenyegetett	nem fenyegetett

A patakokban nincsenek műtárgyak, egyedül az Egregyén van egy kavicsbánya a 4. gyűjtőpontnál. Különbén a vízfolyások természetesekek, csak az enyhe lejtésű, menedékes partszakaszokon vannak kísérő árvízvédelmi töltések. Halastavak sincsenek a közelben, s haltelepítés sem történt a patakokba, de még a Szamosba se.

Lévén, hogy a Szamos gyakran ki van téve különböző természetű és mértékű szennyezésnek, ezekre a patakokra fontos menedék- és utánpótlásszerezep hárulhat. Mivel egyre kevesebb azoknak a vízfolyásoknak a száma, amelyek ezekhez a patakokhoz hasonlóan természetes állapotokat őriznek, a természetvédelmi hatóságok figyelmébe ajánljuk védelem alá helyezésük megfontolását.

Irodalom

- Bănărescu, P. M. (1964): *Pisces – Osteichthyes. Fauna Republicii Populare Romîne*, XIII. Academia Republicii Populare Romine, București, pp. 959.
- Bănărescu, P. M. (1994): The present-day conservation status of the freshwater fish fauna of Romania. *Ocot. nat. med. înconj. București*, 38/1: 1–16.
- Bănărescu, P. M., Telcean, I., Nalbant, T. T., Harka, Á., Ciobanu, M. (1999): The fish fauna of the Someș/Szamos basin. p. 249–268. In: Sárkány-Kiss A., Hamar J. (eds.): *The Someș/Szamos River Valley*, Tiscia monograph series, Szolnok–Szeged–Târgu Mureș.
- Guti G., Sallai Z., Harka Á. (2014): A magyarországi halfajok természetvédelmi státusza és a halfauna természetvédelmi értékelése. *Pisces Hungarici* 8: 19–28.
- Györe K. (1995): *Magyarország természetesvízi halai*. Vízi természet- és környezetvédelem: 106–110.
- Harka Á. (2011): Tudományos halnevek a magyar szakirodalomban. *Halászat* 104/3–4: 99–103.
- Kottelat, M., Freyhof, J. (2007) *Handbook of European Freshwater Fishes*. Kottelat, Cornol, Switzerland and Freyhof, Berlin, Germany, pp. 646.
- Ujvári, I. (1972): *Geografia apelor României*. Editura Științifică, București, pp: 591.
- Wilhelm S., Harka Á. (2014): *Partium halai*. Székelyhíd, pp. 179.

Authors:

Sándor WILHELM (sandor.wilhelm@gmail.com), Gavril ARDELEAN